

Industrieel reveil?

Er gaat haast geen dag voorbij of men vindt in kranten en tijdschriften overvloedig materiaal dat de slechte gang van zaken in de Nederlandse economie illustreert. De werkloosheid loopt maar op, de groei is haast verdwenen, de betalingsbalans baart zorgen, milieubehoud en energievoorziening zijn niet veilig en zowel bedrijven als gezinnen als de overheid schijnen er steeds moeilijker in te slagen de eindjes aan elkaar te knopen; kortom, de economie zit in het slop.

Ernstiger nog dan deze impasse, die immers van voorbijgaande aard zou kunnen zijn, is het ontbreken van zicht op verbetering. Zowel bij regering als politieke partijen, bij vakbonden, bedrijven en particulieren lijkt de moed in de schoenen gezakt. In plaats van initiatief om de malaise te doorbreken is er een vastklampen aan ingenomen standpunten en posities. In plaats van aanpassing aan veranderingen zijn er weerstand en verstarring. De arbeidsmarkt werkt steeds stroever, de inkomensverhoudingen zijn gefixeerd, allerlei groeperingen betwisten elkaar de voorrang voor hun conflicterende claims, bureaucratisering en vertraging van besluitvorming nemen hand over hand toe. Stabiliteit en continuïteit van de economie staan op het spel.

De plaats waar de signaleerde malaise zich misschien wel het duidelijkst heeft gemanifesteerd is de sector van de industrie. De industriële sector als geheel is in de laatste vijf à tien jaar steeds minder in staat geweest zich aan de structurele economische veranderingen aan te passen. Het marktaandeel van Nederlandse producten op buitenlandse markten is gedaald, terwijl ook in het binnenland terrein moest worden prijsgegeven. In onvoldoende mate kwamen daar nieuwe producten en nieuwe markten voor in de plaats. Bovendien is de industrie in een steeds ongunstiger daglicht komen te staan. Op het gebied van milieu en ruimtelijke ordening en wat betreft de kwaliteit en continuïteit van de werkgelegenheid konden grote delen van de industrie niet aan de hoger wordende eisen van velen voldoen. Het imago van de industrie is daardoor bijna even snel gekelderd als haar financiële positie.

Mede onder invloed van deze factoren is de werkgelegenheidsontwikkeling in de industrie in belangrijke mate achtergebleven bij de ontwikkeling van het arbeidsaanbod. De groei van de werkgelegenheid in de tertiaire en kwartaire sfeer ontrok de ernst van deze tendens lange tijd aan het oog, maar het begint nu toch steeds duidelijker te worden dat de hoop op volledige werkgelegenheid niet langer uitsluitend daarop kan worden gebaseerd en dat een bloeiende dienstensector alleen mogelijk is in symbiose met een krachtige industrie. Om de doelstellingen van economische politiek te realiseren moet dan ook aan de afbraak van de industrie zo snel mogelijk een einde worden gemaakt. Nieuwe impulsen zijn nodig om de verstarring te doorbreken en een aanpassing tot stand te brengen.

Dat is dan ook precies de bedoeling van rapport nr. 18 van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. *Plaats en toekomst van de Nederlandse industrie* is een poging om in ons land een herindustrialisatie op gang te brengen door het aanzwengelen en stimuleren van kansrijke activiteiten die aan de eisen van de tijd (b.v. op het gebied van milieu en energie) zijn aangepast. Additioenele, gerichte investeringen zullen moeten leiden tot een jaarlijkse groei van de toegevoegde waarde van bedrijven met 3,5 à 4% en een toename van de werkgelegenheid met 1% per jaar. Ook afzetmogelijkheden in aanmerking genomen moet deze taakstelling door een gericht beleid te verwezenlijken zijn.

De basis van het rapport is een gedetailleerde analyse

van de sectorstructuur van de Nederlandse economie. Onderzocht is de wisselwerking tussen het bedrijfstakpatroon en de economische groei. De bijzondere specialisatie van de Nederlandse industrie die in het industrialisatieproces na de tweede wereldoorlog is ontstaan en toen heel goed aansloot bij de groeimogelijkheden van de wereldeconomie, begint ons thans op te breken nu aanpassingen niet tijdig hebben plaatsgevonden. In sectoren die wel kapitaal- en scholingsintensief zijn maar toch niet zeer geavanceerd, beginnen de „newly industrialising countries” zich steeds nadrukkelijker op de markt te manifesteren, terwijl in gevoelige sectoren als kleding, textiel, lederwaren en meubels, veel terreinverlies is geleden, niet alleen aan ontwikkelings- maar vooral ook aan andere industrielanden. In de sectoren kapitaal- en uitrustingsgoederen, waar van een groeiende markt sprake is, heeft Nederland zich onvoldoende kunnen aanpassen aan veranderende marktomstandigheden. En ook op het gebied van producten die zich nog in de innovatiefase bevinden is de Nederlandse positie niet sterk.

Op basis van deze weinig rooskleurige analyse komt de WRR tot de conclusie dat een gerichte versterking van de industrie thans dringend noodzakelijk is. Een versterking die moet leiden tot een grotere veelzijdigheid, vernieuwing van het productenpakket en grotere nadruk op productdifferentiatie. In concreto betekent dat opwaardering van de intermediaire industrie zoals (aardolie, chemie en staal), revitalisering van gevoelige sectoren en versterking van de uitrustingsgoederensector (machine- en apparatenbouw, elektrotechniek, transportmiddelen en instrumenten).

Het ziet er niet naar uit dat deze herstructurering tijdig vanzelf tot stand zou kunnen komen. Een combinatie van generiek en specifiek beleid is noodzakelijk. Naast loonkostenmatiging in het algemeen kan dit beleid zich per sector gedifferentieerd uitstrekken van oprichting van sleutelbedrijven tot veel minder ingrijpende ondersteunings- en stimuleringsmaatregelen. Voor de uitvoering van dit beleid zou een zware, boven de departementen staande regeringscommissie in het leven moeten worden geroepen waarvan de leden slechts op basis van deskundigheid worden gerecruteerd. De WRR gaat ervan uit dat met behulp van een goed gerichte impuls van f. 2 mrd. een additionele investeringsactiviteit van f 7 mrd. kan worden uitgelokt, die voldoende moet zijn om de taakstelling te verwezenlijken. Binnen vijf jaar moet het karwei zijn geklaard.

Men kan niet anders dan concluderen dat de WRR een gedurfd plan heeft gelanceerd. Een plan dat de jarenlange ineffectiviteit van het industriebeleid in Nederland probeert te doorbreken. Een plan ook dat logisch voort bouwt op de analyse van de ongunstige industriële ontwikkeling. Op overtuigende wijze wordt aangetoond dat voor werkgelegenheid en economische groei modernisering van de industrie een conditio sine qua non is en dat die modernisering er niet vanzelf zal komen. De verstarring moet worden doorbroken.

Maar kan die zelfde verstarring niet leiden tot grote weerstanden tegen het plan? Die kans is levensgroot aanwezig. Zowel bij werkgevers- en werknemersorganisaties als bij de betrokken departementen (met name het Ministerie van Economische Zaken) zullen aanzienlijke weerstanden moeten worden overwonnen. Het is de grote vraag voor de komende tijd of de voorstellen van de WRR die barrières zullen kunnen nemen. De tijd is rijp voor een krachtig offensief, maar nog niet alle geesten zijn zo ver.

L. van der Geest